

doi:[10.29285/actapinteriana.2024.10.49](https://doi.org/10.29285/actapinteriana.2024.10.49)

Szent Ferenc tranzitusa a kora újkori sermók tükrében

Dr. Bobay Orsolya OFS

Ferences Világi Rend, Pasaréti Ferences Plébánia

bobayorsi@gmail.com

Bobay O. (2024): Szent Ferenc tranzitusa a kora újkori sermók tükrében. Il transito di San Francesco attraverso gli sermoni latini del Seicento. Acta Pintériana, 10: 49-74.

Abstract: L'argomento principale dell'articolo è il transito di San Francesco secondo l'interpretazione di Osvát Laskai e Pelbárt Temesvári. Il primo capitolo si occupa dell'etimologia latina della parola *transitus*: dall'analisi della parola stessa risulta che il suo significato ricco ha il suo influsso anche nella lingua italiana, mentre nell'ungherese si usa soltanto nell'ambiente francescano. Il secondo capitolo presenta il genere letterario di *transitus*, analizzando gli scritti sulla morte della Vergine Maria e dei santi. Dal paragone tra il transito di Maria e dei santi dall'analisi del sermone di Roberto Caracciolo risulta che il transito di Maria viene interpretata da lui in chiave dei miracoli, mentre nel transito dei santi vede più elementi realistici

Il terzo capitolo presenta i sermoni sul transito di San Francesco e tramite l'analisi parallela dei sermoni di Roberto Caracciolo, Pelbárt Temesvári, e Osvát Laskai cerca di cogliere il rapporto tra loro ed identificare le loro fonti. I due sermoni dei frati ungheresi in base all'analisi del testo sono generalmente rivolti a tutte le persone che conoscono bene la vita di San Francesco, siano essi terziari laici o frati – in questo sono paragonabili al sermone di Caracciolo e non hanno peculiarità ungheresi. Per quanto riguarda le fonti, quelle principali sono le due leggende di San Bonaventura: nel sermone di Caracciolo l'autore usa la Legenda maggiore, mentre nel caso di Osvát vediamo l'uso della Legenda minore, e da parte di Pelbárt anche altre fonti francescane. Il transito di San Francesco di solito fa parte dei temi nelle raccolte di sermoni scritti da autori francescani: la fonte principale di queste descrizioni sono gli scritti di San Bonaventura, integrati da altre fonti francescane.

L'analisi parallela dei testi suggerisce che, oltre alla Legenda maior, gli autori francescani in Ungheria all'inizio del XVI secolo conoscevano e utilizzavano anche la Legenda minor.

1

I. A *transitus* szó jelentése, jelentésárnyalatai a latin nyelvben

A *transitus* szó nyelvtanilag a *transeo* ige melléknévi igenévi alakjából képzett, 4. declinációs főnév. Általános jelentése: átmenni, áthaladni valahol, másodlagosan pedig átállást, dezertálást is jelenthet. A retorikai szaknyelvben például két retorikai alakzat közötti átmenetet jelent. Cicero a természeti törvényekkel kapcsolatban alkalmazza, amikor arról ír, hogy az egyik fajból a másikba nem lehetséges az átmenet (*transitus*), illetve olyan értelemben is használja, amikor egy árkon való átjutásról van szó.

¹ German Martinez véleménye szerint a halál tranzitusként való értelmezése sajátosan keresztény, a húsvéti titokhoz kapcsolódó terminológiát jelent, amely megszenteli a halált, mint az örök életbe való átmenetet. Ezáltal a hívő úgy érzi, részt vesz Krisztus húsvéti tranzitusában. Vö. MARTINEZ 2003, p. 238.

A transitus szó a latin nyelvű katonai szókincsben is szerepelt, például a mocsarak átjáróinak leírásakor, vagy amikor a sereg áthaladását egy folyó akadályozta. A történetírói munkákban a hadsereg átkelésére vonatkozott, akár egy hegységen is. A hadműveletek leírásakor Tacitusnál olyan kontextusban szerepel, amikor a katonaság biztosította a király áthaladását egy háborús helyzetben. Egyes esetekben a transitus szó jelentése vallási színezetet öltött, például amikor Veii elfoglalása után az ott tisztelt Iuno szobor átmenetelét (átvitelét) írják le. A transitus szó az ókori orvosi szókincsnek is részét képezi: idősebb Pliniusnál a *Naturalis* historiában a lélegzet áthaladását jelenti, más esetekben viszont egyszerűen a dolgok, a helyzet változását (*transitus rerum*). Átvitt értelemben jelenthette a másik félhez való átpártolást, átállást, különösen Tacitus szókincsében. Szintén átvitt értelemben szerepel az ókori római kultúrában gyakori örökbefogadás, örökbeadás kapcsán, amikor valaki egy másik családba kerül át. Szintén az emberi élethez kapcsolódó változások kifejezésére a transitus szót használják az egyik életkori szakaszból a másikba való átlépésre. Végül, különösen a retorikában jelenti a témaváltást, a más témára való áttérést is, az *in transitu* kifejezés pedig egy dolog mellékes megemlégtetését. Mindezek a jelentések tovább éltek a humanista és kora újkori latin nyelvhasználatban: a 15-16. század fordulóján például csillagászati, illetve történetírói munkákban szerepel a kifejezés.

Míg például az olasz nyelvbe az előbbi jelentésárnyalatok nagy része tovább hagyományozódott (art. „trànsito” in *Vocabolario on line*), a magyar nyelvben csak az egyházi jelentése található meg. Az egyházi szóhasználat alapját az alapvető ‘átmenet’ jelentés határozza meg, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a kereszténységen kívüli ókori forrásokban is találunk olyan adatot, amely a szakralitással, illetve az emberi lélegzet áthaladásával kapcsolja össze a főnevet.

II. A transitus megjelenése a keresztény terminológiában: a Szűzanya és a szentek tranzitusa

A keresztény használat legkorábbi emlékét a *Transitus Mariae* címen fennmaradt apokrif elbeszélés jelenti, amelynek az őstípusa 2-7. századi lehet. A kétezres évekre körülbelül harminc, többségében töredékesen fennmaradt változat került elő, amelyek három nagyobb nyelvi csoportra oszthatók. Az első csoport (görög, arab, nesztoriánus, szír, örmény változatok) egyrészt helymegjelölést adnak (Mária háza Betlehemben), majd leírják a mennybevitel eseményét. A második csoportba a nyelviileg egységesebb kopt változatok tartoznak – ezeknek a fő megállapítása, hogy Mária átköltözése Jeruzsálemben történt az apostolok szétszéledése előtt; a korábbi változatok nem szólnak a mennybevitelről, a későbbiek viszont megemlégtik. A harmadik csoportba tartozó latin nyelvű írásokban már nyíltan szerepel Mária testi mennybevitel. Ugyanakkor számos ellentmondásos elem szerepel bennük, amelyek miatt az egyházatyák nem tulajdonítottak nagy jelentőséget az elbeszéléseknek. A későbbiekben szentek (például Szent Jeromos) haláláról is írtak hasonló műveket. Érdekességként jegyezhetjük meg, hogy a 16. században *Exodus, sive transitus maris rubri* címen is megjelent egy iskoladráma, amely a vörös-tengeri átkelés történetének feldolgozásával az ifjúság keresztény erkölcsökre nevelését tűzte ki célul (lásd LAURIMANUS 1563).

A bibliai, főként az evangéliumi szövegek bővítése a kora újkori prédikációk esetében is bevett gyakorlat volt, így a transitus Mariae témája a 16. századi prédikációgyűjteményekben is megjelenik. Ennek egyik példáját jelenti Roberto Caracciolo *De assumptione et exaltatione virginis sacratissimae* sermójának a *De felici transitu virginis* címet viselő első fejezete, amelynek a legfontosabb forrását Szent Jeromos 9. levele jelenti (JEROMOS). A benne szereplő témák, a csodás és rendkívüli események nagy szerepe miatt feltételezhetjük, hogy a beszéd célcsoportját akár a kevésbé művelt laikus rétegek is jelenthették, Caracciolo a nekik elmondott prédikációkhoz akart segítséget nyújtani az igehirdetők számára. Ebben azt a kijelentést elemzi a szerző, hogy Isten nagy tette a Szűzanya életében az elhunyt, mivel a földi élete után az átmenetelét számos privilégium és kiváltság jellemezte. Az első lényeges

szempontot ugyanakkor az emberi körülmény jelenti, hogy hány évvel élte túl Krisztus mennybemenetelét. Erre vonatkozóan a beszéd nem foglal állást, csupán összefoglalja a két alapvető elméletet, és a közli két lehetséges életkort (60 és 72 év), amelynek az alapját meg nem nevezett egyháztörténeti munkák, illetve Szalami Epiphaniosz² jelentik. Ezt követően a kompilátor közelebbről fókuszál erre az időszakra, amikor azt a kérdést teszi fel, hogy a Szűzanya mivel töltötte a napjait Jézus mennybemenetele és a saját halála közötti időszakban. Erre vonatkozóan a lakóhelyére és az életmódjára, továbbá arra a lelkiségre vonatkozóan közöl adatokat, amelyben Mária a mindennapjait élte. A Jézus földi életének helyszíneit látogató Szűzanya körül Caracciolo beszéde szerint egy apostoli közösség alakult ki, amely családként élt együtt, és amelyben kiemelt szerepe volt a szeretett tanítványnak, János apostolnak. A szerző kiemeli továbbá azt a természetfeletti tényt, hogy Gábrriel arkangyal örködött a Szűzanya fölé, és az általa és az apostolok által alkotott család a Szentlélekkel eltelve élt és általa tett szert a tudásra. A sermo harmadik questiója arra a filológiai kérdésre szeretne választ adni, hogy elfogadható-e mindaz, ami a Szűzanya tranzitusáról az apokrif János-evangéliumban szerepel. Ezzel kapcsolatban ismét Szent Jeromosra hivatkozik a szerző, aki kétségesnek nevezi az adatokat, és nem fogadja el azokat, bár megjegyzi, hogy a latin egyházban jámborságból kifolyólag sokan viszont elfogadják azokat. A negyedik kérdésre, hogy hány döntő motívum határozta meg a boldogságos Szűz elhunytát, azt a választ adja, hogy a szentek tanúsága szerint hat. Az első a vigasztalása volt, az angyali üdvözlethez hasonló párbeszéd, amelyben Mária az egyes kéréseit és a félelmeit is megosztja a beszélgetőtársával, majd pozitív választ kap ezekre (itt a kompilátor olyan, pontos forrásközlés nélkül átvett csodás elemekkel színesíti a sermo szövegét, hogy az angyal mennyországból egy fényesen ragyogó pálmaággat hozott neki, amelynek további szerepe lesz majd a temetése során). A második motívumnak, az apostolok érkezésének elbeszélése Dionysius De divinis nominibus című munkájára alapoz, és a hétköznapi történések keverednek benne a csodás elemekkel. A Caracciolo által említett harmadik szempont a tranzitusának a fájdalommentessége volt, amely az apokrif János-evangéliumban szerepel. Az események kronológiai sorrendjében ehhez köthető Jézus és az angyalok megjelenése, amelyet követően a Megváltó magával vitte édesanyját, aki nem tapasztalta meg a testi halál gyötrelmeit. A negyedik motívumot a tranzitusát kísérő és követő mennyei ünneplés jelenti (ennek párhuzamaként Caracciolo azt is megemlíti, hogy a szentek temetésén is gyakran részt vettek az angyalok). A tranzitus ötödik és hatodik jellemzőjéből láthatjuk leginkább, hogy Caracciolo sermójában nem jelenik meg az egyház abbéli ősi hite, hogy Máriát az Úr testével és lelkével együtt felvette a mennyországba (ezt a meggyőződést végül 1950-ben hirdették ki dogmaként), hiszen a sermo a korábbi tranzitus-irodalomra támaszkodva közli, hogy maga az Úr rendelkezett édesanyja temetéséről, amelyet szintén csodás események, a temetést meghiúsítani próbálókat sújtó isteni büntetés leírása egészíti ki. A hatodik pontban a szerző szintén Szent Jeromosra hivatkozik, aki leírja, hogy szemtanúk látták az üres sírt a Jozafát völgyében, és ott áll a helyiek által ismert templom is, amelyet bárki megtekinthet.

Míg a Szűzanya tranzitusának leírásában a csodás, természetfölötti elemek szerepelnek nagyobb hangsúllyal Caracciolo sermójában is, a szentek esetében ezek jóval kevésbé hangsúlyosak az események leírása során. További lényeges eltérést jelent annak kiemelése, hogy Mária megőrizte büntelenségét, míg a szentek erényes életük mellett bűnös emberek maradtak. A harmadik lényeges eltérést az jelenti, hogy a szenteknek lehetőségük van arra, hogy egyes körülmények felett maguk döntsenek, és a temetésük módjáról rendelkezzenek, addig Mária számára az ókori írásokban, amelyekre Caracciolo beszéde is támaszkodik, erre nem volt lehetőség, a Szűzanya elfogadja a rá vonatkozó döntéseket. A Szűzanya és a szentek tranzitusát bemutató leírások alapvető különbségét továbbá a

² Szent Epiphaniosz egyházatya, szalamiszi püspök és Ciprus érseke, akitől dogmatikai és egyháztörténeti munkák mellett levelei maradtak ránk. Caracciolo nem említi meg, hogy melyik műve a hivatkozás forrása. Lásd VANYÓ 1980, pp. 658-661.

csodás, többször apokrif forrásokban szereplő események leírása jelenti: bár éppen Szent Jeromos jegyzi meg, hogy a szentek halálát, sőt földi életét is kísérhették csodás jelenségek, ez Mária esetében jóval hangsúlyosabb, ugyanakkor a hétköznapi események itt is a csodás jelenségekkel keverednek.

A Szent Jeromos tranzitusát leíró munkát a kora újkori kiadója úgy hirdeti, mint amelyet három szent (Eusebius, Ágoston és Cirill) írt, és főként az írástudó, művelt emberek tudják haszonnal forgatni a morális szempontból helyes életvezetés, és az örök életre való megfelelő felkészülés érdekében. Az alapvető célkitűzése tehát teljesen eltérő a ferences forrásokban szereplő tranzitus-leírásokhoz képest, amelyeknek nem elsődlegesen morális szándékuk van, ugyanakkor több párhuzamot is felfedezhetünk közöttük. Például Jeromos sír, de ezt követően az Istenben való bizalomra buzdítja a körülötte állókat, és arra hívja őket, hogy a béke egységét szolgálják a lélek kötelékében, ezt követően pedig Eusebiust buzdítja a prelátus számára szükséges erényekre, mások imáiba ajánlja magát, főként Damasius püspökébe, és arra is kéri őt, hogy ne hagyja kárba veszni művét. Végül egyenként átöleli a körülötte állókat és békecsókot ad nekik, majd karját az ég felé tárva imádkozni kezd; majd azt kéri, hogy ruhátlanul temessék el. A szentek tranzitusára vonatkozóan ferences kapcsolódású példát jelent Roberto Caracciolo másik beszédének az első rendi Szent Lajos püspök haláláról szóló részlete, amelyben olyan elemek is vannak, amelyek párhuzamba állíthatóak Szent Ferenc tranzitusának leírásával – például annak kiemelése, hogy betegsége utolsó időszakában nagy hittel vette magához az Úr Testét. Végül, itt Szent Ferenc tranzitusához képest eltérést jelent, hogy egy éppen prédikáló kisebb testvér értesül az eseményről.

III. Szent Ferenc tranzitusa a 16. századi sermógyűjteményekben

Az 1500-as években megjelent beszédek fő forrását Szent Bonaventura *Legenda maiorja*, illetve *Legenda minorja* jelenti, amelyekre Roberto Caracciolo, Temesvári Pelbárt, és Laskai Osvát beszédei egyaránt hivatkoznak. A Szent Ferenc tranzitusát is tárgyaló beszédek arról nyújtanak képet számunkra, hogy a nyugat-európai és a magyarországi ferences prédikátorok miként mutatták be hallgatóságuknak a szeráfi atya boldog halálát. A beszédek egyikében sem találunk magyar vonatkozásokat, hiszen ezeknek a téma miatt kevésbé volt jelentőségük, a beszédek célközönsége tehát akár a magyarországi, akár a külföldi (ferences) klerikus és laikus testvérek és a művelt laikusok, ferences harmadrendiek lehetettek, hiszen a prédikáció értelmezéséhez szükség volt a ferences forrásoknak, Szent Ferenc élettörténetének alapos ismeretére (lásd BÁRCZI 2008, pp. 44-52).

Roberto Caracciolo 1425 körül született a dél-itáliai Leccében. A kortárs forrásokból kevés adat áll rendelkezésre a származására vonatkozóan, a szülei neve sem ismert. A ferences történetírói hagyomány szerint testvére a luccai Luca Caracciolo, a San Nicola-provincia 1483-as minisztere volt. Közeli barátja, Bernardino Aquilano da Fossa számol be a gyermekkoráról és tanulmányairól: eszerint születésétől fogva tisztelte Szent Ferencet, a leccei konventuális kisebb testvérek iskolájában, a S. Francesco della Scarpa-kolostorban tanult, amíg még a családjával lakott, majd belépett az obszerváns kolostorba (S. Maria del Tempio). Szónoki képzésének és gyakorlatának kezdetei egy bizonyos „magyarországi testvérhez” kapcsolódnak, aki nem ismerte a helyi nyelvet, és tolmácként kérte fel őt a prédikáció során, miközben a szónoki technikára és mimikára oktatta őt (az utóbbira való fokozott odafigyelés később is Caracciolo stílusának sajátossága maradt). A képzésében nagy szerepet játszott Sienai Szent Bernát életművének tanulmányozása is: gyakran jelenti ki, hogy az ő prédikációit mondta el, főként a szolgálata kezdeti időszakában. Később az umbriai provinciába, a todi Eremita di Cesi kolostorba került, ahol nagy hatású nagybőjti prédikációkat tartott 1448-ban. Már itt megmutatkozott a drámai koreográfia iránti vonzódása: a nagypénteki prédikációt misztériumjáték formájában szervezte meg, ami nagy hatást gyakorolt a város lakóira. Ebben az évben Perugiában és Derutában, majd Rómában prédikált, ahol flagelláns körmeneteket szervezett a pestisjárvány közepette. 1449 május-júniusában részt vett a Bosco

di Mugelló-i obszerváns káptalanon, és a firenzei általános rendi káptalanon, ahol pünkösdi ünnepén prédikált is. Szintén ő volt a szónok 1450-ben, Sienai Szent Bernát római szentté avatása alkalmával, majd ezt követően 1451 nyaráig Észak-Itália városaiban prédikált: Aquila, Bologna, Padova és Brescia után rövid ideig Kapisztrán Jánost helyettesítette Milánóban. A tevékenységéről készített feljegyzések szerint az ebben az időszakban tartott beszédeit a fokozott színvonal és az érzelmi hatások felkeltésére való hangsúlyos törekvés jellemezte. 1452 májusában, az aquileiai S. Giulianóban tartott káptalanon a Caracciolo és az obszervánsok közötti feszültség odáig fokozódott, hogy végül a konventuális irányzathoz csatlakozott, és a következő években a prédikációiban is megjelent az obszervánsokkal szemben tanúsított ellenérzése. A konventuális közösségben a tekintélye egyre nagyobb lett, Nápolyban illetve Padovában is prédikált (1455), és folytatta az obszervánsok elleni tevékenységét, amikor a velencei doge részére rágalmozó leveleket küldött ellenük. 1456-ban pápai káplánná nevezték ki, a bullában a *magister* cím használatával (amelynek a megszerzésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre további adatok). 1455-ben a keresztes háborúra buzdító prédikátorok egyike volt Lombardiában, és ebből az alkalomból alakított ki közelebbi kapcsolatot Francesco Sforzával. Egyes adatok szerint 1463-ig főként a hercegségben tartózkodott, sőt a Sforza-családdal haláláig kapcsolatban maradt. Az 1460-as években Észak-Itáliában tett prédikációs körutakat, majd 1470-től Dél-Itáliában folytatta ezt a tevékenységét. Ettől az évtizedtől kezdte el írásban is megjelentetni a prédikációit: a sermóköteteket többnyire a nápolyi uralkodócsalád tagjainak ajánlotta. 1475-ben IV. Sixtus pápa kinevezte őt aquinói püspökké. 1481 nagybőjtjében a firenzei katedrálisban prédikált, majd 1482 nagybőjtjében Rómában, ahol részt vett Bonaventura szentté avatásán. 1483-ban Leccében, az új szent tiszteletére jelent meg a *Quadragesimale de peccatis* című sermogyűjteménye, amelyet Giovanni d' Aragona bíborosnak ajánlott. Bár továbbra is Aquino püspöke maradt, Leccéhez is fűzték kapcsolatokat: itt prédikált 1488-ban, és itt írta *Specchio della fede* című, a calabriai hercegnek ajánlott művét. Itt halt meg 1495-ben, és itt is van eltemetve a S. Francesco della Scarpa-templomban (lásd CARACCIOLLO 1976).

Temesvári Pelbárt a korabeli névadási gyakorlatból következően Temesvárott vagy környékén született 1435 körül. Születési neve Pál lehetett, édesapját azonban biztosan Lászlónak hívták, később a német Willibrordból származó szerzetesi nevét a latin Pelbartus de Temeswar formában használta. 1458-ban a krakkói egyetem hallgatója volt, az egyetemi dokumentumok tanúsága szerint Pelbartus Ladislai de Temeswar néven, valószínűleg már a rendbe való belépése után. 1463. december 17-én szerezte meg a borostyánkószorúsi (*baccalaureus*) fokozatot, majd közel húsz éven keresztül élte szerzetesi életét, amelyben döntő pillanatot jelentett az 1479-1481 között dúló pestisjárvány. A betegségből meggyógyulva felismerte, hogy azért menekült meg a korai haláltól, mert Mária-hoz imádkozott: ennek hatására hálából kezdte el írni első művét (*Stellarium coronae benedictae Mariae virginis*) a Szűzanya tiszteletére. A négy könyvből álló, a *compilatio* módszerét alkalmazó, a korábbi századok gazdag prédikációirodalmára támaszkodó munka a későbbi írásaihoz hasonlóan szintén *sermo*-mintákat tartalmaz (vö. KOVÁCS 1982, p.414).

A mű megírásának kezdetén már teológiai előadásokat tartott a budai kolostorban Petrus Lombardus Négyeskönyve alapján. A *Stellarium* befejezését követő két évtized során *Pomerium* (Gyümölcsöskert) címen a műfaj neves képviselőinek írásaiból újabb latin nyelvű *mintasermo*-gyűjteményt állított össze (vö. uo. p. 416). Elsőként a téli beszédsorozat (*pars hyemalis*) készült el 1489-ben. 1494-ben Esztergomba helyezték át, de a munkát itt is folytatta, és 1496-ra befejezte a *Sermones de tempore* kötetet (a *De sanctis*-kötet elkészültének ideje nem ismert). 1497-ben visszahelyezték Budára, és 1498-ban már itt készült el az utolsó rész, a *Quadragesimale*.

A kéziratos munkákkal itt ismerkedett meg Heinrich Grau nyomdász, aki mindegyik kötetből magával vitt egy másolatot Hagenaubá, és itt adta ki őket 1498-1499 között. A beszédkötetek megjelenését követően Pelbárt egy enciklopédikus munka megírásába fogott, amelynek Petrus

Lombardus említett műve volt a mintaképe. Az *Aureum rosarium theologiae* (Az isteni tudománynak aranyos rózsakoszorúja) első három könyvét, amelyeket 1500 és 1503 között írt, később tanítványa, Laskai Osvát egészítette ki. Temesvári Pelbárt 1504. január 22-én halt meg a budai kolostorban. Életművének jelentőségét mutatja, hogy középkori beszédiródmunkák háromnegyed része a munkáinak fordítása, illetve átdolgozása; mindez kijelöli az erre a beszédre vonatkozó kutatás további irányvonalát.

Laskai Osvát (1450?-1511) a korabeli latin prédikációirodalom másik legjelentősebb magyarországi képviselője. 1496 és 1499 között teológiai tanár, 1494-ben esztergomi, 1495-ben a pesti rendház előljárója, majd tartományfőnök (1497-1501; 1507), emiatt ebben az időszakban kétszer is járt Itáliában, és az atyai kolostorban tartott káptalanon új rendszabályokat fogadtatott el. Ő kezdeményezte a magyar obszerváns rendtartomány történetének megírását. Amellett, hogy befejezte Temesvári Pelbárt *Rosariumát*, a legfontosabb műveit a beszédgyűjtemények (*Biga salutis*, *Gemma fidei*) jelentik: a beszédek a patrisztikus források mély ismerete, a hangsúlyosan skolasztikus szellemiség határozza meg. A beszédekben kevesebb a szépirodalmi elem, kevesebb példát és legendarészletet olvashatunk. Temesvárihoz képest nagyobb szerepet kapnak nála a kor problémái (a nemesség törekvései, a nemesi történelemfelfogás, a bűnök miatt a magyarságot fenyegető török veszély). Megírta Kapisztrán Szent János életrajzát és csodáinak jegyzékét, amely mű elveszett, de Európa-szerte ismertek voltak a Hagenauban megjelent prédikációgyűjteményei (lásd art. „Laskai Osvát” in *Magyar Katolikus Lexikon*; KLANICZAY 1964, 142. fej.).

A tranzitussal foglalkozó beszédek, szövegrészletek alapját szinte teljes egészében Szent Bonaventura életrajzai jelentik: míg Caracciólónál a *Legenda maior*, addig Laskai esetében kimutatható a *Legenda minor* hatása, illetve Temesvárinál egyéb források is.

A *Legenda maior* szövegének teljes átvétele csak Roberto Caracciolo esetében figyelhető meg, három esetben, amelyek pontos képet adnak arról, hogy mely szempontok lehettek számára a legfontosabbak a tranzitus eseményeinek bemutatása során. Egyrészt az a részlet játszik kiemelt szerepet, hogy Ferenc a földön fekszik, miután levetette zsákszerű ruháját, és égnek emelt arccal imádkozik, miközben bal kezével eltakarja jobb oldali sebét. Miután Bonaventura nyomán a teljes alázat és elmélyült imádság példaképeként mutatta be Ferencet, boldog halálának azt a szakaszát veszi át a *Legenda maior*ból, amikor a zsoltár éneklése közben ajka örökre elnémul. A harmadik változtatás nélküli átvételt végül Ferenc halála időpontjának pontos meghatározása jelenti, amelynek az a célja, hogy pontos történelmi keretbe foglalja az eseményt. Temesvári Pelbárt leírásában az előbb említett részlet nem szerepel, míg Laskai csak azt a szakaszt veszi át, amely az oldalseb eltakarásáról szól, mivel a többi adatot más forrásból korábban már idézi.

A kompiláció során alkalmazott leggyakoribb módszer az elhagyás, amelyet a három elemzett sermóban is megfigyelhetünk, azzal együtt, hogy a tudatos szerkesztés nyomai is felismerhetőek (vö. BÁRCZI 2008, p. 607).

A leggyakoribb változtatásnak a rövidítést vagy elhagyást tekinthetjük. Ez a gyakorlat Caracciolo és Temesvári műveiben figyelhető meg, Laskainál szinte alig találunk rá példát. Ennek oka egyrészt a legenda szövegének tömörítésére irányuló szándék a sermóban, olyan információk esetében, amelyeket a kompilátor kevésbé tart lényegesnek közölni, mivel a legenda szövegében megtalálható a bővebb változat is; továbbá jellemzően egy-egy kifejezés vagy mondat rövidítéséről van szó, és csak néhány esetben hosszabb szakaszeről. Caracciolo például a Ferenc fizikai szenvedéséről, a tranzitus előtt megtapasztalt örömről, illetve halála pillanatáról szóló részeket, Temesvári pedig a lelkének mennybe érkezéséről szóló szakaszt rövidíti le jelentős mértékben. Csak egyetlen esetben figyelhető meg egy kijelentés teljes elhagyása, amikor Bonaventura a mennyei Jeruzsálem építőköveként magasztalja Ferencet, ezt a képet azonban sem Caracciolo, sem Temesvári, sem Laskai nem veszik át.

Végül vannak olyan hosszabb szakaszok is, amelyek esetében több eltérés figyelhető meg a forrást jelentő *Legenda maior* és egy-egy sermo szövege között. Laskai Osvát például a Ferenc halálát követő

látomásokról szólva egyrészt a frater Augustinus helyett a frater Augustus tulajdonnevet használja, és az assisi püspök álma helyett egy ferences testvér látomását említi (eltérően Temesváritól és Caracciólótól, akik teljesebb vagy rövidített formában Bonaventura leírását követik). Mindebből arra következtethetünk, hogy ebben az esetben Laskai egy másik forrást használt.

A szövegek használatának másik módját a részleges átvétel, illetve a bővítés jelenti, amely különféle módszerek szerint valósulhat meg. A *Legenda maior*ban például Bonaventura a stigmatizációval összefüggésben határozza meg Ferenc halálának időpontját: két évvel azt követően, vagyis megtérése huszadik évében. Ezeket az adatokat Caracciolo és Laskai is átveszik, azonban az itáliai szerzőhöz képest Laskai változata áll közelebb nyelvileg az eredeti szöveghez, ami arra utal, hogy a számára fontosabb információ lehetett, amelynek az esetében igyekezett a *Legenda maior* szövegét minél pontosabban idézni. Caracciolo beszédében a két adat között más információk is szerepelnek („*anno vigesimo a sua conversione [...] biennio stigmata illa sacra*”), míg Laskainál nem („*anno vigesimo a sua conversione et biennio ab impressione sanctorum stigmatum*”).

Jóval gyakoribbak a legendának azok a szakaszai, amelyeket kisebb módosításokkal vesznek át, erre vonatkozóan négy példát sikerült azonosítani a szövegekben. A Bonaventura-szövegben Sancta Maria de Portinacula szerepel, míg Caracciolo és Laskai egyaránt a Sancta Maria de Portiuncula alakot közli, ami arra utal, hogy Laskai ebben az esetben nem Bonaventura, hanem Caracciolo (vagy más korabeli szerző) munkáját vette át, mivel a Portinacula helyett már a Portiuncula alakban használták a tulajdonnevet. Emellett Laskai esetében van egy további, kisebb módosítás, mivel a porto ige helyett a defero igét használja, amiből arra következtethetünk, hogy egy harmadik forrást is használt. Ehhez hasonló egy szinte jelentéktelen módosítás, amikor Caracciolo egyetlen kötőszót illeszt csak a szövegbe. A második eset egy olyan példára vonatkozik, amely a három szerző közül csak Caracciolónál szerepel. Bonaventura arról számol be, hogy a szent könnyező, és együttérzéssel teli társai közül az egyik, akit Ferenc gvárdiánjának nevezett, isteni sugallatra tudomást szerzett a fogadalmáról, majd felkelt, és odavitte Krisztus szegénykéjének a habitust és a kordát, miközben azt mondta neki, hogy a szent engedelmesség jegyében fel kell vennie azokat. Caracciolo itt csak a cselekvéssort veszi át, és kevesebb olyan adatot szerepeltet, amelyek a társak érzelmi reakcióira utalnak. Ennek a magyarázata az is lehet, hogy itt Ferenc személyére akarta helyezni a hangsúlyt, és nem a társai reakciójára. A bővítés egy másik példáját jelentheti egy másik, a zsoldárt imádkozó Ferencet bemutató szakasz, amelyet Temesvári kibővítve vesz át Bonaventurától, amikor hozzáfűzi azt is, hogy Ferenc az Úrhoz kiált és könyörög. A harmadik esetre vonatkozóan, amikor egy szerző csak egy kisebb részét veszi át a mások által teljes egészében idézett szakasznak, Bonaventura korábban már említett leírását említhetjük meg a földön zsákruhában fekvő imádkozó, oldalsó kezével eltakaró Ferencről, amely szakaszból, Caracciólótól eltérően Laskai csak a seb eltakarását veszi át. Ennek oka, hogy az előző részt más forrásból veszi át, és itt is vannak kisebb módosítások.

A *Legenda maior*ból vett idézetek esetében két példát hozunk arra vonatkozóan, hogy az egyes kompilátorok más forrást is használtak a tranzitusról szóló sermókban. Ezek egyike az a szakasz, amikor a haldokló Ferenc az evangéliumos könyvet kéri, és abból János evangéliumának egy szakaszát olvastatja fel. Az esemény leírását Caracciolo, Laskai és Temesvári egyaránt közlik, azonban ismét Temesvári Pelbárt az, aki a többiekénél nem szereplő információkat is közöl, egy eltérő forrás alapján. Az eltérő forrás használata még inkább nyilvánvaló egy másik esetben, amikor Temesvári azonos kifejezéseket használva teljesen eltérő történetet beszél el. Bonaventura esetében az erényes Monaldus testvér látomása szerepel, aki látja az égbe emelkedő, kitárt karral a testvéreket megáldó Ferencet, míg Temesvári arról a pillanatról számol be, amikor Ferenc a halála előtt karját kitérve megáldja minden testvérét.

A három sermo egyéb forrásokkal való összevetése során azt a megállapítást fogalmazhatjuk meg, hogy a szerzőik más ferences forrásokat is felhasználtak a *Legenda maior* mellett a minél pontosabb és

terjedelmesebb információközlés céljával. A legnagyobb arányban a két Celanói-életrajz, illetve a *Legenda maior* szövege szerepel, és kisebb arányban más források, a *Perugiai legenda* és *A három társ legendája*. Ugyanakkor olyan adatok is előfordulnak a beszédekben, amelyek minden egyes legendában szerepelnek, így ezekben az esetekben nem mindig lehet egyértelműen megállapítani, hogy az adott *sermo* pontosan melyik szövegből idéz. Ennek az egyik példája a tranzitus időpontjának meghatározása, amely húsz évvel Ferenc megtérése után történt, vagy az a mozzanat, amikor Ferenc a kezével eltakarja az oldalán levő sebet. A *viginti annorum* kifejezés a *Perugiai legendában*, és *A három társ legendájában*, illetve Celanóinál is szerepel, de a 16. századi sermók esetében valószínűbb a *Legenda maior* és a *Legenda minor* szövegének átvétele. A seb eltakarását leíró szövegrészt Caracciolo teljes egészében átv teszi a *Legenda maiorból*, Laskai viszont a két Celanói-életrajz leírását kombinálja egymással. A további források használatára vonatkozóan több alkalommal is megfigyelhető, hogy a kompilátor a *Legenda maior* szövegét a *Legenda minor* egyes szakaszaival egészíti ki. Caracciolo közli, hogy élete utolsó napjaiban Szent Ferenc a Porciunkulához vitette magát, azonban a *Legenda maior* nem számol be arról a körülményről, hogy ruhátlanul feküdt a földön a halála előtti időszakban; mivel fontosnak tartotta ennek a részletnek a felelevenítését, a *Legenda minor* erre vonatkozó szakaszát is áttemelte a *sermo* szövegébe. Erre vonatkozóan egy másik példát jelent az esemény, amikor Ferenc ujjongva örül, hogy hűséges maradt a Szegénység Úrnőhöz. Ebben az esetben Bonaventura a két Celanói-életrajz szövegéből egyaránt idéz részleteket, és ezt veszi át minimális stilisztikai módosításokkal Caracciolo; ezzel szemben Temesvári Pelbárt Bonaventura másik írására, a *Legenda minorra* hivatkozik. Egy különleges esetet jelent az a szakasz, amely kisebb eltérésekkel szerepel a két Celanói-életrajzban, és egyes életrajzírók és kompilátorok az egyik vagy a másik változatot veszik át. Celanói második életrajza a Ferenc halálakor jelenlevő testvérekre az *assistentes*, míg a két Bonaventura-legenda az *existentes* melléknevet használja: Caracciolo ebben az esetben nem az előbbi írásokat, hanem a Celanói életrajzot használhatta. Ezzel szemben a Celanói-életrajzoknak azt a részletét, amelyben a haldokló Ferenc János evangéliumából olvastat fel egy szakaszt, a *Legenda minor*, a *Legenda maior*, és mind a négy kompilátor közli, azonban a leírást egyikük sem veszi át teljes egészében: a legnagyobb terjedelemben Caracciolo beszédében szerepel, Laskainál, illetve Temesvárinál jóval rövidebb formában olvasható. A Ferenc halála előtt imádkozott zsoldárt viszont Bonaventura kibővítve veszi át Celanóitól, majd ez a hosszabb szöveg jelenik meg Caracciolo, illetve Temesvári sermójában. Ferenc elszenderülésének pillanata különösen érdekes abból a szempontból, hogy míg Bonaventura két legendája, és a rá támaszkodó Caracciolo-*sermo* a Celanói-beszámoló rövidített változatát hozza, Temesvári beszédének forrása viszont a terjedelmesebb Celanói-életrajz.

Végül a híres jelenetnek, amelyben egy testvér látja Ferenc lelkét csillagként az égbe emelkedni, a forrása szintén Celanói, tőle veszi át Bonaventura, hozzáfűzve, hogy megérdemelte a fénybe és békébe való belépést, ahol örökre Krisztussal van – ez a részlet a sermók közül azonban csak Temesvárinál szerepel, jóval kisebb terjedelemben. Ehhez hasonló Ferenc halála dátumának meghatározása, amelyet a jóval részletesebb Celanói-szövegből Bonaventura rövidebb formában vesz át, Caracciolo pedig még tovább rövidíti a szöveget.

IV. Összegzés

A transitus szó klasszikus latin nyelvi jelentéseire alapozó keresztény irodalmi használat ókori kezdeteinek középpontjában Mária mennybevitelének témája, a transitus Mariae áll, amely a középkori és kora újkorai sermoirodalomban is tovább hagyományozódott, így Roberto Caracciolo egyik beszédgyűjteményében is szerepel. A transitus Mariae alapvető jellemzője, hogy a hétköznapi és a természetfeletti elemek együtt szerepelnek benne, ugyanakkor a transzcendenciának jóval nagyobb szerepe van. A szentek földi életének végére vonatkozó leírásokban ehelyett az olyan elemek a

hangsúlyosak, mint a búcsúzás, illetve a szenvedésnek és a földi élet végének az elfogadása. Szent Ferenc tranzitusa a ferences szerzők által írt sermogyűjteményekben rendszerint megjelenik: a leírások fő forrása Szent Bonaventura írása, amelyeknek a kiegészítésére a kompilátorok egyéb ferences forrásokat is használnak. A szövegek párhuzamos vizsgálata alapján valószínűsíthetjük, hogy a magyarországi ferences szerzők a 16. század elején a *Legenda maior* mellett a *Legenda minor* szövegét is ismerték és használták.

V. Mellékletek

Szent Bonaventura:

Legenda maior

Két évvel azután, hogy testébe vésődtek a szent sebek, vagyis a megtérését követő huszadik évben, miután a kínzó betegségek számos csapása és megpróbáltatása nyomán olyanná alakult,

mint a mennyei Jeruzsálem épületébe illő kő, vagy mint a kovácsoltvas, amelyet kalapácsütés formál tökéletesre sokszoros sanyargatás által, a Porciunkulai Boldogasszonyhoz vitette magát, hogy ott adja ki élete utolsó *leheletét*, ahol befogadta a *kegyelem lelkét*.

Miután meghozták, az Igazság példája szerint óhajtotta megmutatni, hogy számára semmi közös nincs a világgal. Ezért olyannyira súlyos betegségében, amely egészen legyöngítette, a lélek hevében teljesen mezítelenül a csupasz földre borult, hogy ama utolsó órán, amikor az ellenség esetleg még dühöngeni tud, mezítelenül küzdjön a mezítelennel.

Így feküdt a földre, levetve zsákszerű ruháját, *arcát* szokásához híven az égre *emelte*, ama *dicsőség felé tekintve* egészen, és bal kezével eltakarta jobb oldalsabét, nehogy meglássák.

A testvérekhez így szólt: „Én a magamét megtettem. Ami titeket illet, arra tanítson meg benneteket Krisztus!”

A szentet sirató társakat rendkívüli részvét töre járta át. Egyikük, akit Isten embere saját gvardiánjának hívott, isteni sugallatból felismerte óhaját, ezért sietve fölkel és Krisztus szegénye mellől felvette a ruhát a kordával és alsóruhával együtt, e szavak kíséretében: „Neked, mint szegénynek mindezt kölcsönadom, fogadd el a szent engedelmisség nevében.”

Örül ennek a szent és örvendező szívvel ujjong, mert látja, hogy mindvégig megtartotta hűségét a szegénység úrnő iránt. Égre emelt kezekkel Krisztusát magasztalja, hiszen mindentől

megfosztva, szabadon járul elé.

Mindezeket a szegénység iránti féltékeny szeretetéből cselekedte, hogy még egy ruhát se akarjon saját tulajdonául, csak mint kölcsön kapottat.

Bizony mindenben a megfeszített Krisztushoz akart hasonló lenni, aki szegényen, szenvedőn és mezítelenül függött a kereszten. Megtérésének kezdetén is ezért maradt ruhátlanul a főpap színe előtt, és élete végén ugyancsak ruhátlanul akart kilépni e világból.

A jelenlévő testvéreknek a szeretet engedelmisségénél fogva meghagyta, hogy halála beálltakor hagyják még mezítelenül a földön heverni annyi időn át, ameddig valaki egy mérföldet kényelmesen meg tud tenni.

Ó, valóban keresztény ember,
ki a tökéletes utánczás által
életében az élő Krisztushoz,
haldokolva a haldoklóhoz,

és halálában a megholthoz igyekezett hasonlítani,
és így végül kiérdemelte,
hogy a külső hasonlóság jegyeivel is ékeskedjék!

Végül elérkezett átmenetelének órája. Minden ott élő testvért magához hívatott, vigasztaló szavakkal illette őket saját halála miatt, és atyai lelkülettel buzdított Isten szeretetére. Arról beszélt nekik, hogy őrizték meg a türelmet, a szegénységet és hűségüket a római szent Egyház iránt, a szent Evangéliumot helyezve egyéb szabályzatok elé.

Testvérei köréje telepedtek, ő pedig *kitárta följük kezét*, karjait kereszt alakban áttéve egymáson, ugyanis mindig ezt a jelet kedvelte, és mind a jelenlévő, mind a távollévő testvéreket megáldotta a Keresztrefeszített erejében és nevében. Majd hozzátette: „Fiaim, mindnyájan éljete az Úr félelmében és maradjatok meg benne mindig. És mert közeleg az eljövendő kísértés és szorongatás, boldogok, akik kitartanak mindabban, amit elkezdtek. Én pedig Istenhez sietek, akinek a kegyelmébe ajánllak mindnyájatokat.”

Cum itaque per biennium ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet a sua conversione vigesimo, multis fuisset angustantium infirmitatum probativis tusionibus conquadatus, tamquam lapis in supernae Ierusalem aedificio collocandus et tamquam ductile opus sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus, ad Sanctam Mariam de Portinacula se portari poposcit, quatenus, ubi acceperat spiritum gratiae (cfr. Heb 10,29), ibi redderet spiritum vitae (cfr. Gen 6,17). Quo cum fuisset perductus, ut Veritatis exemplo monstraret, quod nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam gravi, quae omni languori conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritus fervore prostravit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo. 3 Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in caelum (cfr. Iob 11,15), et intendens illi gloriae (cfr. Act 7,55) totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit. Et ait ad fratres: „Ego quod meum est feci (cfr. 3Re 19,20); quod vestrum est Christus edocean”. Illacrimantibus autem sociis Sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi, unus ex eis, quem vir Dei guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit et acceptam cum chorda et femoralibus tunicam pauperculo Christi obtulit, dicens: „Haec tibi tamquam pauperi commodo, et tu illa suscipias obedientiae sanctae mandato”. Gaudet ex hoc vir sanctus et iubilat prae laetitia cordis (cfr. Cant 3,11), quoniam fidem tenuisse dominae paupertati usque in finem se vidit, palmasque levans ad caelum (cfr. 2Par 6,13), Christum suum magnificat, pro eo quod, exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipsum. Fecerat enim haec omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem vellet habere nisi ab alio commodatum. Voluit certe per omnia Christo crucifixo esse conformis, qui pauper et dolens et nudus in cruce pendit. Propter quod et in principio conversionis suae nudus remansit coram antistite et in consummatione vitae nudus voluit de mundo exire, fratribusque sibi assistentibus in obedientia caritatis iniunxit, ut, cum viderent eum iam esse defunctum, per tam longum spatium nudum super humum iacere permitterent, quod unius milliarii tractum suaviter quis perficere posset. O vere christianissimum virum, qui et vivens Christo viventi et moriens morienti et mortuus mortuo perfecta esse studuit imitatione conformis et expressa promeruit similitudine decorari! Hora denique sui transitus propinquante, fecit omnes fratres existentes in loco ad se vocari, et eos consolatoriis verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem. De patientia et paupertate et sanctae Romanae Ecclesiae fide servandis sermónem protraxit, ceteris institutis sanctum Evangelium anteponebat. Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus (cfr. Gen 48,14) in modum crucis brachiis cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat, et omnibus fratribus, tam praesentibus quem absentibus, in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper et adiecit: „Valete, filii omnes, in timore Domini et permanete (cfr. Tob 2,14) in eo semper. Et quoniam futura tentatio et tribulatio (cfr. Sir 27,6) appropinquat, felices, qui perseverabunt (cfr. Mat 10,22) in his quae coeperunt. Ego vero ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo”. Suavi huiusmodi admonitione

completa iussit vir Deo carissimus, Evangeliorum sibi codicem apportari et Evangelium secundum Ioannem, quod incipit ab eo foco: Ante diem festum Paschae (cfr. Ioa 13,1), sibi legi poposcit. Ipse vero prout potuit in huius Psalmi vocem erupit: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum, et ad finem usque complevit: Me, inquit, exspectant iusti, donec retribuas mihi (cfr. Ps 141,2-8). Tandem cunctis in eum completis mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta et in abyssum divinae claritatis absorpta, beatus vir obdormivit in Domino (cfr. Act 7,60). Unus autem ex fratribus et discipulis eius vidit animam illam beatam, sub specie stellae praeulgidae a candida subvectam nubecula (cfr. Apoc 14,14) super aquas multas (cfr. Ps 28,31) in caelum recto tramite sursum ferri, tamquam sublimis sanctitatis candore praenitidam et caelestis sapientiae simul et gratiae ubertate repletam, quibus vir sanctus promeruit locum introire lucis et pacis, ubi cum Christo sine fine quiescit. Minister quoque fratrum in Terra Laboris tunc erat frater Augustinus, vir utique sanctus et iustus, qui in hora ultima positus, cum diu iam pridem amisisset loquelam, audientibus qui astabant, subito clamavit et dixit (cfr. Act 23,4; Luc 9,39). „Exspecta me, pater, exspecta, ecce, iam venio tecum!“. Quaerentibus fratribus et admirantibus multum, cui sic loqueretur audacter, respondit: „Nonne videtis patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad caelum?“ Et statim sancta ipsius anima, migrans a carne, patrem est secuta sanctissimum. Episcopus Assisinas ad oratorium Sancti Michaelis in Monte Gargano tunc temporis peregrinationis causa perrexerat, cui beatus Franciscus, apparens nocte transitus sui, dixit: „Ecce, relinquo mundum et vado ad (cfr. Ioa 16,28) caelum“. (BONAVENTURA 2009, cap. XIV., 3,1-6,7)

Roberto Caracciolo

Sermo XLIIII. De sacris admirandisque stigmatibus Seraphici Francisci

Tertio magnificavit Dominus beatum Franciscum in felici consumatione, non enim silentio praeterire debemus quanta devotione, quanta fervore transiit Franciscus in hoc mundo ad Patrem de quo sic scribit Bonaventura, quod anno vigesimo a sua conversione cum fuisset multis infirmitatibus molestatus tulisset biennio stigmata illa sacra ad sanctam Mariam de Portiuncula se portari poposcit, quo cum fuisset perductus super nudam humum se totum nudatus in spiritus fervore se prostravit. Decubans sic in terra saccina veste deposita, faciem solito more levavit in coelum et intendens illi gloriae totius manu sinistra dextrae lateris vulnus ne videretur obtexit et ait ad fratres: ego quod meum est feci, quod vestrum et Christus edoceat. Illacrimantibus autem sociis sancti unus ex eis quem vir Dei guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens festinus surrexit. Et acceptam cum corda et femoralibus tunicam pauperulo Christi obtulit dicens: haec tibi tanquam pauperi commodo et tu illa suscipias obedientiae sanctae mandato. Gaudet ex hoc vir sanctus quia fidem tenuisse dominae paupertatis usque in finem se vidit, palma sancta levata ad caelum Christum suum benedixit, sicque indutus habitu vili, fratres assistentes consolatoriis verbis pro sua morte demulcens paterno affectu ad divinum est hortatus amorem. Et post benedictionem datam adiecit: valetate filii omnes in timore Domini et permanete in eo semper. Ego ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo. Iussitque evangeliorum sibi codicem apportari, et evangelium secundum Iohannem scilicet Ante diem festum pasce sibi legi poposcit. Ipse vero prout potuit in huius psalmi vocem prorupit. Voce mea ad Dominum clamavi, et ad finem usque complevit inquis: me expectant iusti donec retribuas mihi. Tandem cunctis in eum expletis mysteriis obdormivit in Domino. Fuit quodam ministro terrae laboris et episcopo Assisinati existenti in monte Gargano eius transitus divinitus revelatus et diffusius videre poteris in legenda. Transiit autem venerabilis pater ex huius mundi naufragio anno Dominice incarnationis millesimoduocentesimotricesimo quarto nonas octobris die sabbati in sero, sepultus est in die dominico. (CARACCILO 1489b)

Temesvári Pelbárt

[Pelbartus: *Pomerium de sanctis, Pars aestivalis*
Sermo LXX.]

Sequitur de Seraphico patre Francisco

Sermo primus de eius felici similitudine ad Christum

Circa secundum principale de multiplici similitudine Francisci ad Christum

Vicesima in angelica confortatione et evocatione, quia sicut Christo propinquo passioni et morti apparuit angelus confortans eum, sic Franciscus cum multis infirmitatibus praevis propinquaret morti, et desideraret pro iucunditate spiritus audire sonitum harmonicum, ecce angelus Domini affuit, qui cythara insonuit tam mira suavitate, ut aliud saeculum putaret Franciscus se commutasse. **Vicesimaprima** in nudatione, quia sicut Christus pauper et dolens et nudus in cruce mortuus est, sic Franciscus circa mortem fecit se denudari, et ad mandatum guardiani habitum resumpsit, ut paupertati et oboedientiae fidem tenuisse ostenderet, de qua fratres admonuit. **Vicesimasecunda** in Christiformi extensione. Nam sicut *Christus extensis manibus in cruce mortuus est psallens et animam commendans* etc., sic Franciscus extendit manus circa mortem in modum crucis brachiis cancellatis, eo quod hoc signum semper amabat, et omnibus fratribus in Crucifixi nomine benedixit praesentibus et futuris, et evangelium de passione Christi secundum Iohannem legi fecit, orans et psallens transiit. **Vicesimatertia** in iubilosa introductione, quia Christus cum iubilo ascendit in caelum, sicut Franciscus laetus dixit: „Ecce propero ad Deum.” Et iterum **Psalmum** „*Voce mea ad Dominum clamavi*” complens dixit: „*Me expectant iusti, donec retribuas mihi*”. Ex quo credo pie sanctos Dei angelos ac beatos tunc expectantes affuisse. Anima autem soluta visa est in specie stellae praeifulgidae recto tramite in caelum sursum ferri et introire lucem aeternam, ubi cum Christo regnat etc.

Circa tertium de gloriosa beatitudine Francisci quaeritur, utrum beatus Franciscus in similitudine Christi transformatus sit ad supremum chorum angelorum sublimatus et summa gloria felicitatus. Ad quod secundum **Franciscum de Mayronis in sermone** aliosque recolligendo respondetur, quod sic, per plures rationes sequentes. **Prima** ratio Seraphici amoris. Nimirum **Magister** dicit **in II. dist. IX. c. VI.** allegans **Gregorium**, videlicet quod *homines pro qualitate meritorum statuuntur in ordinibus angelorum, et illi in ordine superiorum, qui magis ardent charitate, alii in ordine inferiorum, qui minus perfecti sunt*. Haec ibi. Sed quoniam beatus Franciscus ardebat in praesenti Seraphico amore ad Christum, ut testatur **Bonaventura**, ergo in illo ordine summo est exaltatus. **Secunda** ratio elongationis a terrenis. Nam **Augustinus De civitate Dei li. IX.** dicit sic: *Quanto quisque fit Deo similior, tanto propinquior*. Nulla est enim ab eo longinquitas alia, quam dissimilitudo eius per temporalium cupidinem. Proinde et Seraphim sunt Deo proximiores, quia ab infimis summe elongati in solo Dei amore ardent, et in Christi plagas adeo transformantur per charitatem, sicut dicit **Franciscus de Mayronis**, quod scilicet qui intime cerneret Seraphim, videret in eis stigmata Christi expressa intellectualiter, sicut sensualiter fuit in Seraph apparitione beato Francisco facta demonstratum. Cum ergo beatus Franciscus fuerit Seraphico amore in Christi similitudinem summe transformatus prae ceteris, habetur propositum. (G)

Tertia ratio, quam magnae humilitatis. Est enim regula per Christum tradita, quod *qui se humiliat, exaltabitur*, ergo qui se magis humiliat, magis exaltabitur, et qui maxime, maxime, per **Topicam regulam**, scilicet: *Sicut simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis, et maxime ad maxime*. Sed beatus Franciscus fuit permaximae humilitatis, ut testatur **Bonaventura in legenda**, ergo summe est exaltatus in caelo, sicut et revelatione certa confirmatum est. Ut enim in **legenda** dicit **Bonaventura**, quidam sanctus frater, scilicet Ludovicus, et alius consimiliter sanctus frater, Masseus orans in extasi factus vidit in caelo inter multas sedes unam ceteris digniorem, omni gloria refulgentem miratus, quis ad illam deberet assumi, audivit vocem dicentem: „Sedes ista unius de ruentibus fuit, et nunc humili servatur

Francisco.” Reversus ad se frater tandem interrogavit beatum Franciscum, quid de seipso sentiret. Ad quem ille: „Videor – ait – mihi maximus peccatorum.” Cumque frater diceret ex adverso, quod hoc sana conscientia non posset dicere, respondit: „Si quantumcumque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitror sane, quod multo, quam ego gratior Deo esset.” Et sic ille aedificatus est. **Quarta** ratio exultationis felicis et multiplicis. Nam beatus Franciscus in caelesti gloria gaudet. Primo de charitatis ardore Seraphica Dei visione. Secundo de Christi assimilatione per gloriosa illa scilicet stigmata. Tertio de Beatae Virginis Mariae dilectione. Quarto de omnium sanctorum congratulatione, quia tam Beata Virgo Maria, quam omnes sancti plurimam afficiuntur ad gloriosa illa Christi stigmata, quibus decoratur beatus Franciscus. **Quinto** gaudet de multorum salute acquisita per se et per sui ordinis fratres. **Sexto** gaudet de singulis fratribus in caelo. **Septimo** de illustratione totius caelestis patriae ex gloria stigmatum, qua refulgebit post resurrectionem. O ergo sanctissime pater, ora pro nobis. (PELBARTUS)

Laskai Osvát

De sanctis bigae salutis. De Sancto Francisco. Sermo XCII.

Septimo beatus Franciscus fuit similis Christo Domino in finali denudatione. Salvator etenim saeculi Christus in cruce nudus pependit, ut patet ex evangeliis, ideo pia mater sua de cruce nudum depositum de hoc specialiter plorabat dicens: „O fili mi dulcissime, qui cuncta creasti, et diversis adornasti coloribus, nunc nudus iaces coram me sanguine tabefactus.” Sic beatus Franciscus anno vigesimo a sua conversione et biennio ab impressione sanctorum stigmatum, ut dicit Sanctus Bonaventura, sciens se ex hac vita migraturum ad Sanctam Mariam de Portiuncula se deferri poposcit, ut ubi per Virginem Dei Matrem spiritum conceperat perfectionis, et gratiae ibidem bravium perciperet retributionis aeternae. Deductus igitur ad locum praefatum super nudam humum se totum deposuit, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, ut potuit, obtexit, facieque serena solito more in caelum levata coepit magnificare Altissimum pro eo, quod ab omnibus expeditus transiret ad ipsum. Hora igitur sui transitus instante fratres fecit ad se vocari filiis circumsedentibus coram pauperum patriarcha, cuius oculi iam caligaverant non senio, sed lacrimis, extendit super eos manus in modum crucis pro eo, quod hoc signum semper amabat, fratribus tam praesentibus, quam absentibus in Crucifixi nomine benedixit, exhortatus eos ad vestigia Christi sectanda, postea evangelium secundum Iohannem ab illo loco "Ante diem festum Pasche" sibi legi poposcit, ut in eo vocem dilecti pulsantis audiret, a quo solum paries carnis disiungebat, cunctis in eum completis mysteriis orans et psallens vir sanctus obdormivit in Domino, et anima illa sanctissima in aeternae claritatis abyssum absorpta est.

Eadem hora minister in terra laboris Augustus nomine vir utique sanctus in hora ultima positus, cum iam diu amisisset loquelam, subito exclamavit dicens: „Exspecta me, pater, exspecta, ecce iam venio tecum.” Quaerentibus autem fratribus, cui sic loqueretur, dixit: „Ecce video beatum Patrem Franciscum in caelum euntem immenso lumine fulgentem.” Quibus dictis et ipse emisit spiritum. Fit igitur concursus populorum ad mirandum spectaculum. Erat enim similitudo clavorum nigra, quasi ferrum, vulnus autem lateris rubeum, et ad orbicularitatem quandam carnis contractione reductum rosa pulcherrima videbatur, caro vero reliqua, quae prius ex infirmitate et natura ad nigredinem declinabat, candore nimio renitescens secundae stolae pulchritudinem praetendebat. Cum igitur in candida carne clavi nigrescerent, vulnus lateris ruberet, non est mirandum, quod videntibus laetitiam ingerebat, lacrimabantur filii pro subtractione tam amabilis patris, sed non modica perfundebantur laetitia, dum in eo deosculabantur signacula summi regis, et miraculi novitas planctum vertebat in iubilum. Unde virtus Dei ad ipsius patris invocatione caecis visum, surdis auditum, mutis verbum, claudis gressum restauravit, letaliter vulneratos sanavit. Et quis etiam nunc non sentiat ipsius suffragium, si devote invocetur? Accedamus igitur, carissimi, ad pium patrem Christi stigmatum baiulum etc. (LASKO)

1. táblázat. A források összehasonlító táblázata

Szent Bonaventura	Roberto Caracciolo	Temesvári Pelbárt	Laskai Osvát	Egyéb források
<p>Cum itaque <u>per biennium ab impressione sacrorum stigmatum</u>, anno videlicet a _____ sua <u>conversione vigesimo</u>, <u>multis fuisset angustiantium infirmitatum</u> <u>probativis tusionibus conquadatus</u>, tamquam lapis in supernae Ierusalem aedificio collocandus et tamquam ductile opus sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus, <u>ad Sanctam Mariam de Portinacula se portari poposcit</u>, quatenus, <u>ubi acceperat spiritum gratiae</u>, ibi redderet spiritum vitae.</p>	<p>...de quo sic scribit Bonaventura, quod <u>anno vigesimo a sua conversione cum fuisset multis infirmitatibus molestatus tulisset biennio stigmata illa sacra ad sanctam Mariam de Portiuncula se portari poposcit</u>, quo cum fuisset perductus <u>super nudam humum se totum nudatus</u> in spiritus fervore se prostravit.</p>	<p>Vicesimapri ma in nudatione, quia sicut Christus pauper et dolens et nudus in cruce mortuus est, sic Franciscus circa mortem fecit se denudari, <u>et ad mandatum guardiani habitum resumpsit</u>, ut paupertati et oboedientiae fidem tenuisse ostenderet, de qua fratres admonuit (más forrás)</p>	<p>Sic beatus Franciscus <u>anno vigesimo a _____ sua conversione et biennio ab impressione sanctorum stigmatum</u>, ut dicit Sanctus Bonaventura, sciens se ex hac vita migraturum <u>ad Sanctam Mariam de Portiuncula se deferri poposcit</u>, <u>ut ubi per Virginem Dei Matrem spiritum conceperat perfectionis, et gratiae ibidem bravium perciperet retributionis aeternae</u>.</p>	<p>Conversionis suae tempus iam erat <u>viginti annorum spatio consummatum</u>, sicut sibi divina innotuerat voluntate. (Cel 1)</p> <p><u>Viginti</u> autem <u>annis</u> expletis postquam beatus Franciscus evangelicae perfectioni adhaesit, voluit misericors Deus quod ipse requiesceret a laboribus suis (AnPer)</p> <p>Post <u>viginti</u> autem <u>annos</u> ex quo perfectissime Christo adhaesit (LegTriumS)</p> <p><u>Biennio</u> itaque <u>ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet a sua conversione vigesimo, ad Sanctam Mariam de Portiuncula se deferri poposcit</u>, <u>ut ubi per Virginem Matrem Dei spiritum conceperat perfectionis et gratiae, ibidem</u></p>

				<p><u>mortis soluto debito, ab bravium perveniret retributionis (cfr. Phip 3,14; Col 3,24) aeternae.</u></p> <p>Legenda minor</p> <p><u>super nudam humum se totum nudatum</u> deposuit, quatenus hora illa extrema, in que poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo.</p> <p>Legenda minor</p>
<p><u>Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in caelum, et intendens illi gloriae totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit.</u></p>	<p><u>Decubans sic in terra saccina veste deposita, faciem solito more levavit in coelum et intendens illi gloriae totus manu sinistra dextrae lateris vulnus ne videretur obtexit.</u></p>	-	<p>Deductus igitur ad locum praefatum <u>super nudam humum se totum deposuit, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur,</u> ut potuit, <u>obtexit,</u> quod ab omnibus expeditus transiret ad ipsum.</p>	<p>Confectus namque infirmitate illa tam gravi, quae omni languori conclusit, <u>super nudam humum</u> (cfr. Is 14,1) <u>se nudum fecit deponi,</u> ut hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, ‘nudus luctaretur cum nudo’ Cel 1</p> <p><u>Positus sic in terra</u> (cfr. Iob 20,4), <u>saccina veste deposita,</u></p>

				<p><u>faciem solito levavit ad caelum</u> (cfr. Iob 11,15), <u>et intendens illi gloriae</u> (cfr. Iob 11,5) <u>totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit.</u></p> <p>Cel 2</p> <p><u>Decubans sic in terra et pulvere nudatus athleta, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit,</u></p> <p>Legenda minor</p>
<p>quidam frater probatae virtutis, Monaldus nomine, ad ostium capituli divina commonitione respiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciscum in aëre sublevatum, <u>extensis velut in cruce manibus, benedicentem fratres.</u></p>		<p>sic Franciscus <u>extendit manus circa mortem in modum crucis brachiis</u> cancellatis, eo quod hoc signum semper amabat, et omnibus <u>fratribus</u> in Crucifixi nomine <u>benedixit</u> praesentibus et futuris</p>		
<p><u>Illacrimantibus autem sociis Sancti,</u> qui miro fuerant compassionis telo percussi, <u>unus ex eis, quem vir Dei</u></p>	<p><u>Illacrimantibus autem sociis sancti unus ex eis quem vir Dei guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens festinus surrexit, Et acceptam cum corda et femoralibus tunicam pauperulo Christi</u></p>			<p>Interea sopitis utcumque singultibus, <u>guardianus eius,</u> qui <u>votum sancti divina</u> verius <u>inspiratione cognovit, festinus surrexit et</u></p>

<p><u>guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit et acceptam cum chorda et femoralibus tunicam pauperculo Christi obtulit, dicens: "Haec tibi tamquam pauperi commodo, et tu illa suscipias obedientiae sanctae mandato".</u></p>	<p><u>obtulit dicens: haec tibi tanquam pauperi commodo et tu illa suscipias obedientiae sanctae mandato.</u></p>			<p><u>acceptam cum femoralibus tunicam</u> saccinamque cappellulam, <u>dixit</u> ad patrem: "Tunicam istam et femoralia cum cappellula, <u>obedientiae sanctae mandato</u>, a me tibi <i>accommodata</i> m cognoveris!</p>
<p><u>Gaudet ex hoc vir sanctus et iubilat prae laetitia cordis (cfr. Cant 3,11), quoniam fidem tenuisse dominae paupertati usque in finem se vidit, palmasque levans ad caelum (cfr. 2Par 6,13), Christum suum magnificat, pro eo quod, exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipsum...</u></p>	<p><u>Gaudet ex hoc vir sanctus quia fidem tenuisse dominae paupertatis usque in finem se vidit, palma sancta levata ad caelum Christum suum benedixit, Domini et permanete in eo semper.</u></p>	<p><u>facieque serena solito more in caelum levata coepit magnificare Altissimum pro eo, quod ab omnibus expeditus transiret ad ipsum.</u></p>		<p><u>Gaudet sanctus et iubilat prae laetitia cordis (cfr. Cant 3,11), quoniam fidem tenuisse dominae paupertati usque in finem se videt.</u> Cel 2 Levat post haec sanctus palmas ad caelum (cfr. 2Par 6,13), et <u>Christum suum magnificat</u>, quod iam <u>exoneratus omnibus, liber vadit ad ipsum.</u> Cel 2 <u>facieque serena solito more levata in caelum (cfr. Iob 11,15), intendens illi gloriae</u></p>

				<p>totus <u>magnificare</u> <u>coepit</u> <u>Altissimum</u>, <u>pro</u> <u>eo quod expeditus</u> <u>ab omnibus</u>, liber iam transiret ad ipsum. Legenda minor</p>
<p><u>Hora</u> denique <u>sui</u> <u>transitus</u> propinquante, fecit omnes <u>fratres</u> <u>existentes</u> in loco <u>ad se</u> <u>vocari</u>, et eos <u>consolatoriis</u> <u>verbis pro sua</u> <u>morte</u> <u>demulcens</u>, <u>paterno affectu</u> <u>ad divinum est</u> <u>hortatus</u> <u>amorem...</u> Insuper et adiecit: „<u>Valete, filii</u> <u>omnes, in</u> <u>timore Domini</u> <u>et permanete</u> (cfr. Tob 2,14) <u>in eo semper.</u></p>	<p>sicque indutus habitu vili, <u>fratres assistentes</u> <u>consolatoriis verbis pro sua</u> <u>morte demulcens paterno</u> <u>affectu ad divinum est</u> <u>hortatus amorem. et post</u> <u>benedictionem datam</u> adiecit: <u>valete filii omnes in</u> <u>timore Domini et permanete</u> <u>in eo semper.</u></p>		<p><u>Hora igitur</u> <u>sui transitus</u> <u>instante</u> <u>fratres fecit ad</u> <u>se vocari filii</u> circumsedenti bus coram pauperum patriarcha, cuius oculi iam caligaverant non senio, sed lacrimis, extendit super eos manus in modum crucis pro eo, quod hoc signum semper amabat, <u>fratribus tam</u> <u>praesentibus,</u> <u>quam</u> <u>absentibus</u> in Crucifixi nomine benedixit, exhortatus eos ad vestigia Christi sectanda... (más forrás)</p>	<p><u>Fratribus</u> meis <u>tam absentibus</u> <u>quam</u> <u>praesentibus</u> offensas omnes et culpae remitto, et eos, sicut possum, absolvo; quibus tu haec denuntians, ex parte mea omnibus benedices”. Cel 1 <u>Fecit</u> enim <u>fratres</u> omnes <u>assistentes</u> ibidem <u>ad se</u> <u>vocari, et verbis</u> <u>consolatoriis</u> (cfr. Zac 1,13) <u>eos</u> <u>pro sua morte</u> <u>demulcens,</u> <u>paterno affectu ad</u> <u>divinum est</u> <u>hortatus</u> <u>amorem.</u> Cel 2 Circumsedenti bus vero omnibus <u>fratribus, extendit</u> <u>super eos</u> dexteram suam, et</p>

				<p>incipiens a vicario suo capitibus singulorum imposuit Cel 2</p> <p>Legenda minor</p>
<p><u>Ego vero ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo.</u></p>	<p><u>Ego ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo.</u></p>	<p>Vicesimatertia in iubilo introductione, quia Christus cum iubilo ascendit in caelum, sicut Franciscus laetus dixit: „Ecce <u>propero ad Deum.</u>” (más forrás is)</p>		<p><u>Ego enim ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo</u> (Cel2)</p>
<p>Suavi huiusmodi admonitione completa iussit vir Deo carissimus, <u>Evangeliorum sibi codicem apportari et Evangelium secundum Ioannem</u>, quod incipit ab eo loco: <u>Ante diem festum Paschae</u> (cfr. <u>Ioa 13,1</u>), <u>sibi legi poposcit</u></p>	<p><u>Iussitque evangeliorum sibi codicem apportari, et evangelium secundum Iohannem scilicet Ante diem festum pasce sibi legi poposcit.</u></p>	<p>et <u>evangelium de passione Christi secundum Iohannem legi fecit</u>, orans et psallens transiit.</p>	<p><u>postea evangelium secundum Iohannem ab illo loco "Ante diem festum Pasche" sibi legi poposcit.</u></p>	<p><u>Iussit denique codicem Evangeliorum portari, et Evangelium secundum Iohannem sibi legi poposcit, ab eo loco ubi incipit: Ante sex dies paschae, sciens Iesus quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (Ioa 13,1 [12,1]).</u></p> <p><u>Cel 1 Codicem etiam Evangeliorum apportari praecipiens, Evangelium secundum Ioannem</u></p>

				<p><u>ab eo loco qui incipit: Ante diem festum Paschae</u> (cfr. Ioa 13,1) etc, <u>sibi legi poposcit.</u></p> <p>Post haec <u>Evangelium secundum Ioannem ab illo loco: Ante diem festum Paschae</u> (Ioa 13,1), <u>sibi legi poposcit</u>, ut in eo vocem <u>Dilecti pulsantis</u> (cfr. Cant 5,2) audiret, a quo solus eum iam carnis partes disiungebat. Legenda minor</p>
<p><u>Ips</u>e vero prout potuit in huius <u>Psalmi</u> <u>vocem</u> erupit: <u>Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum</u> deprecatus sum, <u>et ad finem usque complevit: Me, inquit, exspectant iusti, donec retribuas mihi</u></p>	<p><u>Ips</u>e vero prout potuit in huius <u>psalmi</u> <u>vocem</u> prorupit. <u>Voce mea ad Dominum clamavi, et ad finem usque complevit inquit: me expectant iusti donec retribuas mihi.</u></p>	<p>Et iterum <u>Psalmum</u> „<u>Voce mea ad Dominum clamavi</u>” <u>complens dixit: „Me exspectant iusti, donec retribuas mihi.</u></p>		<p><u>Ips</u>e vero, prout potuit, in illum Davidicum psalmum erupit: „<u>Voce mea</u>”, inquit, „<u>ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum</u> (Ps 141,2-8)”. Cel 1</p> <p><u>Ips</u>e vero, prout potuit, in <u>hunc psalmum erupit: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum</u> (Ps 141,2-8) etc. Cel 2</p>
<p><u>Unus</u> autem ex fratribus et discipulis eius</p>		<p><u>Anima</u> autem soluta <u>visa est in</u></p>		<p><u>Unus</u> autem ex fratribus et discipulis eius,</p>

<p><u>vidit animam</u> illam beatam, <u>sub specie</u> <u>stellae</u> <u>praefulgidae</u> a 51/75 candida subvectam nubecula (cfr. Apoc 14,14) <u>super aquas</u> <u>multas</u> (cfr. Ps 28,31) <u>in</u> <u>caelum recto</u> <u>tramite sursum</u> <u>ferri</u>, tamquam sublimis sanctitatis candore praenitidam et caelestis sapientiae simul et gratiae ubertate repletam, quibus vir sanctus promeruit <u>locum introire</u> <u>lucis et pacis</u>, <u>ubi cum</u> <u>Christo sine</u> <u>fine quiescit.</u></p>		<p><u>specie stellae</u> <u>praefulgidae</u> <u>recto tramite in</u> <u>caelum sursum</u> <u>ferri et introire</u> <u>luce</u> aeternam, <u>ubi</u> <u>cum Christo</u> <i>regnat etc.</i></p>	<p>fama non modicum celebris, cuius nomen nunc existimo reticendum, quoniam dum vivit in carne (cfr. Gal 2,20) non vult praeconio gloriari, vidit animam sanctissimi patris <u>recto tramite in</u> <u>caelum</u> conscendere super aquas multas (cfr. Ios 8,20; Ps 28,3). Cel 1</p> <p><u>Unus frater ex</u> <u>discipulis eius</u>, famae non modicum celebris, <u>vidit</u> <u>animam</u> sanctissimi patris quasi <u>stellam</u> (cfr. Sir 50,6), lunae immensitatem habentem et solis claritatem, praetendente m super aquas multas (cfr. Ps 28,3), a candida subvecta nubecula (cfr. Apoc 14,14), <u>recto tramite in</u> <u>caelum</u> conscendere (cfr. Ios 8,20). Cel 2</p> <p>Cuius <u>animam</u> vidit <u>unus ex</u> <u>discipulis eius</u> sanctitate</p>
---	--	---	--

				<p>famosus, quasi stellam lunae immensitatem habentem et claritatem solis praetendentem, super aquas multas (cfr. Ps 28,3) <u>subvectam a nubecula candida</u> (cfr. Apoc 14,14), <u>recto tramite in caelum</u> conscendere (cfr. Ios 8,20). (LegTriumS)</p> <p>Ipsa tunc hora <u>unus ex fratribus et discipulis eius</u>, vir utique <u>sanctitate famosus</u>, <u>animam illam felicem conspexit sub specie stellae praefulgidae, a candida subvectam nubecula</u> (cfr. Apoc 14,14), <u>super aquas multas in caelum tramite recto</u> conscendere (cfr. Ps 28,3; Ios 8,20), Leg minor</p>
<p><u>Tandem cunctis in eum completis mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta et in abyssum divinae claritatis absorpta,</u></p>	<p><u>Tandem cunctis in eum expletis mysteriis obdormivit in Domino.</u></p>		<p>...ut in eo vocem dilecti pulsantis audiret, a quo solum partes carnis disiungebat, <u>cunctis in eum completis mysteriis orans et</u></p>	<p>Convenientibus itaque multis (cfr. Deut 31,11) fratribus, quorum ipse pater et dux erat (cfr. Act 14,11), reverenterque adstantibus et exspectantibus</p>

<p>beatus vir <u>obdormivit in</u> <u>Domino</u> (cfr. Act 7,60).</p>			<p><u>psallens vir</u> sanctus <u>obdormivit in</u> <u>Domino</u>, et <u>anima illa</u> <u>sanctissima in</u> <u>aeternae</u> <u>claritatis</u> <u>abyssum</u> <u>absorpta est.</u></p>	<p>omnibus exitum beatum et consummatio nem (cfr. Sir 33,24) felicem, sanctissima illa anima carne soluta est, qua in abyssum claritatis absorpta, corpus <u>obdormivit in</u> <u>Domino</u> (cfr. Act 7,60). Cel 1</p> <p><u>Tandem</u> <u>cunctis in eum</u> <u>completis</u> <u>mysteriis, orans</u> et <u>psallens vir</u> beatus <u>obdormivit in</u> <u>Domino</u> (cfr. Act 7,60), et <u>anima illa</u> <u>sanctissima,</u> <u>carne soluta in</u> <u>aeternae claritatis</u> <u>abyssum</u> absorpta est. Leg minor</p>
<p><u>Minister</u> quoque fratrum in <u>Terra</u> <u>Laboris</u> tunc erat frater <u>Augustinus, vir</u> <u>utique sanctus</u> et <u>iustus, qui in</u> <u>hora ultima</u> <u>positus, cum</u> <u>diu iam pridem</u> <u>amisisset</u> <u>loquelam,</u> audientibus qui astabant, <u>subito</u> <u>clamavit et</u> <u>dixit:</u> "Exspecta me, pater, exspecta, ecce, iam venio</p>	<p><i>Fuit quodam ministro</i> <i>terrae laboris et episcopo</i> <i>Assisinati existenti in</i> <i>monte Gargano eius</i> <i>transitus divinitus revelatus</i> et diffusius videre poteris in legenda.</p>		<p>Eadem hora <u>minister</u> in terra laboris <u>Augustus</u> nomine <u>vir</u> <u>utique sanctus</u> <u>in hora ultima</u> <u>positus, cum</u> <u>iam diu</u> <u>amisisset</u> <u>loquelam,</u> <u>subito</u> <u>exclamavit</u> <u>dicens:</u> "Exspecta me, pater, exspecta, ecce iam venio tecum." Quaerentibus</p>	<p><u>Minister</u> <u>fratrum in Terra</u> <u>Laboris</u> tunc erat <u>frater Augustinus,</u> qui in hora ultima <u>positus, cum</u> <u>diu iam pridem</u> <u>amisisset</u> <u>loquelam,</u> <u>audientibus qui</u> <u>adstabant</u> (cfr. <u>Act</u> <u>23,3), subito</u> <u>clamavit et dixit</u> (cfr. Luc 9,39; Ioa 12,44): 2 "Exspecta me, pater,</p>

<p>tecum!”... <u>Episcopus</u> <u>Assisinas</u> ad oratorium Sancti <u>Michaelis</u> in <u>Monte</u> <u>Gargano</u> tunc temporis peregrinationis causa perreerat, cui beatus Franciscus, apparens nocte <u>transitus</u> sui, dixit: ”Ecce, relinquo mundum et <u>vado ad</u> (cfr. Ioa 16,28) <u>caelum</u></p>			<p>autem fratribus, cui sic loqueretur, dixit: ”Ecce video beatum Patrem <u>Franciscum</u> in <u>caelum</u> <u>euntem</u> immenso lumine fulgentem.”</p>	<p><u>exspecta! Ecce,</u> <u>iam venio tecum”</u> Cel 2 Minister quoque fratrum tunc temporis in Terra Laboris, Augustinus nomine, vir utique Deo carus, in hora ultima positus, cum iam diu perdidisset loquelam, audientibus qui adstant, subito clamavit et dixit (cfr. Act 23,4; Luc 9,39): 2 „Exspecta me, Pater, exspecta! ecce, iam venio tecum!”. Leg Min</p>
<p><u>Transiit</u> <u>autem</u> <u>venerabilis</u> <u>Pater ex huius</u> <u>mundi</u> <u>naufragio anno</u> <u>dominicæ</u> <u>Inarnationis</u> <u>millesimo</u> <u>ducentesimo</u> <u>vigesimo</u> <u>sexto, quarto</u> <u>nonas</u> <u>Octobris, die</u> <u>sabbati in sero,</u> <u>sepultus in die</u> <u>dominico.</u></p>	<p><u>Transiit</u> autem <u>venerabilis pater ex huius</u> <u>mundi naufragio anno</u> <u>Dominice incarnationis</u> <u>millesimoduocentesimotric</u> <u>esimo quarto nonas octobris</u> <u>die sabbati in sero, sepultus</u> <u>est in die dominico.</u></p>			<p>Post viginti autem annos ex quo perfectissime Christo adhaesit, apostolorum vitam et vestigia sequens (cfr. 1Pet 2,21), apostolicus vir Franciscus, <u>anno dominicæ</u> <u>Inarnationis</u> <u>millesimo</u> <u>ducentesimo</u> <u>vigesimo sexto,</u> <u>quarto nonas</u> <u>octobris, die</u> <u>dominico,</u> felicissime migravit ad Christum post multos labores requiem aeternam adeptus et digne Domini sui</p>

				conspectibus praesentatus.
--	--	--	--	-------------------------------

VI. Irodalom – References

- BÁRCZI, I. (2008): *Ars compilandi*. Historia Litteraria 23., Universitas, Budapest.
- BONAVENTURA, SZENT (2009): *Legenda Major Sancti Francisci*.
https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1221-1274_Bonaventura_Legenda_Major_Sancti_Francisci_LT.pdf
- CARACCILO, R. (1976): *Dizionario Biografico degli Italiani*. vol. 19., Institute of the Italian Encyclopaedia Treccani. [https://www.treccani.it/enciclopedia/roberto-caracciolo_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/roberto-caracciolo_(Dizionario-Biografico)/)
- CARACCILO, R. (1489a): Sermo XXIX. De assumptione et exaltatione virginis sacratissimae. Ca.I. De felici transitu virginis. In: Id.: *Sermones de laudibus sanctorum*. Arrivabene, Venice. <https://archive.org/details/ita-bnc-in1-00000744-001/mode/2up>
- CARACCILO, R. (1489b): Sermo XLIIII. De sacris admirandisque stigmatibus Seraphici Francisci. In: Id.: *Sermones de laudibus sanctorum*. Arrivabene, Venice. <https://archive.org/details/ita-bnc-in1-00000744-001/mode/2up>
- CARACCILO, R. (1489c): Sermo XLVI. De sancto Lodovico ordinis minorum episcopo Tholosano. In: Id.: *Sermones de laudibus sanctorum*. Arrivabene, Venice. <https://archive.org/details/ita-bnc-in1-00000744-001/mode/2up>
- CHARLTON, T. L. & CH. SHORT (1879): *A Latin Dictionary*. Perseus Digital Library.
<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aalphabetic+letter%3DT%3Aentry+group%3D31%3Aentry%3Dtransitus>
- HIERONYMUS, SANCTUS: *Epistola IX. Ad Paulam Et Eustochium De assumptione beatae Mariae Virginis*.
<https://catholiclibrary.org/library/view?docId=/Fathers-OR/PL.030.html&chunk.id=00000047>
- JEROMOS, SZENT: *Epistola IX. Ad Paulam Et Eustochium De assumptione beatae Mariae Virginis*.
<https://catholiclibrary.org/library/view?docId=/Fathers-OR/PL.030.html&chunk.id=00000047>
- KLANICZAY TIBOR et al. (szerk.) (1964): *A magyar irodalom története*. 1. köt., Régi magyar irodalom. 142. fejezet, *Laskai Osvát*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 142. fejezet.
<https://mek.oszk.hu/02200/02228/html/01/95.html>
- Art. „Laskai Osvát”. In: *Magyar Katolikus Lexikon*. <https://lexikon.katolikus.hu/L/Laskai.html>
- LASKO, O. DE: *De Sanctis Bigae Salutis. De Sancto Francisco. Sermo XCII*.
<https://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/latin/laskaiosvat/index.php?file=os/os092>
- LAURIMANUS, C. (1563): *Exodus, sive transitus Maris Rubri*. Brüssel.
- MARTINEZ, G. (2003). *Signs of Freedom. Theology of the Christian Sacraments*. Paulist, New York.
- PELBARTUS, DE TEMESWAR: Pomerium de sanctis, Pars aestivalis. Sermo LXX. Sequitur de Seraphico patre Francisco. Sermo primus de eius felici similitudine ad Christum. In: *Domus sermonum compilatorum*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet.
<https://sermones.elte.hu/pelbart/index.php?file=pa/pa070#lj17n>
- Art. „trāsito”. In: *Vocabolario on line*. Institute of the Italian Encyclopaedia Treccani.
<https://www.treccani.it/vocabolario/transito/>

VANYÓ L. (1980): *Az ókeresztény egyház és irodalma*. Szent István Társulat, Budapest.

V. KOVÁCS S. (szerk.) (1982): *Temesvári Pelbárt válogatott írásai*. Európa – Magyar Helikon, Budapest.